

گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی

سمیه موسی‌زاده^۱، مرضیه مؤمن‌نسب^{۲*}، طیبه بختیاری^۳، محمود رئیسی^۳

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی، گروه پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

^۲ استادیار، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

^۳ دانشجوی کارشناسی، گروه پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

* نویسنده مسئول: مرضیه مؤمن‌نسب، استادیار، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران. ایمیل: momennasab@sums.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۷/۲۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۲/۱۲

چکیده

مقدمه: بهبود عملکرد بالینی و ارائه کیفیت بالای مراقبت‌های پرستاری، در گرو کسب دانش تخصصی به همراه ارتقاء مهارت‌های تفکر انتقادی به عنوان یکی از استانداردهای آموزش پرستاری می‌باشد. برای اینکه پرستاران و دانشجویان این رشته کارآمد باشند برخورداری از تفکر انتقادی در آنها ضروری است. مطالعه حاضر با هدف بررسی میزان گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی در انجام شد.

روش کار: این مطالعه به صورت تحلیلی و همبستگی در سال ۱۳۹۳ انجام شد. نمونه‌ها شامل ۱۲۰ نفر از دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی شیراز بودند که به صورت نمونه‌گیری در دسترس از بین دانشجویان نیمسال پایانی سال اول، دوم، سوم و چهارم وارد مطالعه شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه دو قسمتی بوده بخش اول شامل ثبت مشخصات دموگرافیک و بخش دوم، پرسشنامه استاندارد گرایش به تفکر انتقادی ریکتس بوده است با حداقل نمره ۳۳ و حداکثر ۱۶۵ و همچنین عملکرد تحصیلی دانشجویان بر اساس نمره معدل کل سنجیده شد. داده‌ها با نرم افزار SPSS ۱۶ و با استفاده از آمار توصیفی و تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که میانگین و انحراف معیار میزان گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری $10/09 \pm 116/4$ بود. گرایش دانشجویان به تفکر انتقادی ارتباط آماری معنی‌داری با متغیرهای سن، جنس و سنوات تحصیل نشان نداد ($P > 0/05$) همچنین آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که نمره گرایش به تفکر انتقادی با معدل کل دانشجویان ارتباط آماری معنی‌دار ندارد ($P = 0/85$) و ($r = 0/02$).

نتیجه‌گیری: با توجه به بالا بودن نمره گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری می‌توان نتیجه گرفت که این دانشجویان گرایش قابل ملاحظه‌ای نسبت به تفکر انتقادی دارند. بر این اساس و با توجه به گرایش دانشجویان لازم است در آموزش آنان از تکنیکها و روش‌های مناسب جهت بهبود این نوع تفکر که برای ارائه مراقبت باکیفیت ضروری است، استفاده گردد.

کلیدواژه‌ها: تفکر انتقادی، دانشجویان پرستاری، عملکرد تحصیلی

تمامی حقوق نشر برای انجمن علمی پرستاری ایران محفوظ است.

مقدمه

و سبب می‌شود دانشجویان بی‌ببرند که چگونه هنجارهای مختلف بر افکار آنان تأثیر می‌گذارد (۳).

از آنجایی که هدف غایی تعلیم و تربیت توانا ساختن شخص برای تفکر روشن، منطقی و فکر سازنده است (۴)، آموزش بایستی روحیه انتقاد کردن و زمینه بررسی و تحقیق را برای افراد به وجود آورد (۵). در

تفکر جایگاه ویژه‌ای در سیاستهای آموزشی دارد (۱) و انتقال فراگیران از دنیای خودمحور مبتنی بر تجربیات شخصی محدود، به قلمرویی انتزاعی‌تر و متضمن حقایق متعدد، به عنوان یکی از اهداف اصلی هر نظام آموزشی در نظر گرفته می‌شود (۲). این تفکر باعث توسعه توانایی حل مسأله، تصمیم‌گیری و یادگیری همیشگی در دانشجویان می‌شود

عمل، نیازمند تفکر انتقادی هست (۱۹). نتایج مطالعات انجام شده نشان داد که توانایی دانشجویان پرستاری در تفکر انتقادی در حد ضعیف است (۲۰، ۲۱). در حالی که یافته پژوهشی دیگر نشان می‌دهد که دانشجویان سال چهارم پرستاری نسبت به سال اول در تفکر انتقادی مهارت بهتری داشتند (۲۲). نتایج مطالعه جاویدی عبدلی و همکاران (۲۰۱۰) نشان داد که ۸۶٪ دانشجویان کارشناسی پرستاری دارای توانایی تفکر انتقادی ضعیف بودند و همچنین در بررسی چگونگی روند تحول تفکر انتقادی دانشجویان رشته‌های علوم انسانی، نتایج نشان داد که بین میانگین نمرات تفکر انتقادی دانشجویان سال اول و سال چهارم تفاوت وجود دارد (۲۰).

بر اساس نتایج تحقیق برخورداری (۲۰۰۹)، ۸۱/۸ درصد دانشجویان پرستاری دارای گرایش متزلزل به تفکر انتقادی بودند و هیچ کدام گرایش قوی و باثبات نداشتند (۲۳). ریدینگ (۲۰۰۱) نیز به بررسی ارتباط میان گرایش به تفکر انتقادی و میانگین نمرات در دانشجویان پرستاری پرداخت و نشان داد که بین میانگین نمرات و گرایش به تفکر انتقادی ارتباط مثبتی وجود دارد (۲۴). یافته مطالعه زرقي و همکاران (۲۰۰۰) نشان داد که دانشجویان پرستاری تمایل به تفکر انتقادی پایین دارند (۲۵). بررسی میزان گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان گروه علوم پزشکی به ویژه گروه پرستاری که یکی از عظیم‌ترین گروه‌های جامعه و نیز تأمین کنندگان سلامت مددجویان جامعه می‌باشند، دارای اهمیت فراوانی است و از آنجا که انتظار می‌رود دانش آموختگان این رشته باید دارای مهارت تفکر انتقادی باشند تا بتوانند تصمیم‌گیری و عملکرد مناسبی در مواجهه با بیمار انجام دهند باشند و با عنایت به پژوهش‌های انجام شده در این زمینه که بعضاً همراه با نتایج متناقضی است، لذا بر آن شدیم که تحقیقی با هدف تعیین میزان گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی انجام دهیم.

روش کار

این مطالعه به صورت تحلیلی و همبستگی انجام شد. جامعه پژوهش دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری حضرت فاطمه (س) شهر شیراز بودند. نمونه‌های پژوهش به صورت در دسترس انتخاب شدند. تعداد نمونه‌ها با در نظر گرفتن خطا در سطح ۵٪ و توان آزمون ۸۰٪ و با توجه به مطالعه رنجبر و همکاران (۳)، ۱۱۰ نفر برآورد گردید. با توجه به احتمال ناقص بودن پرسشنامه‌ها و در نظر گرفتن ۱۵٪ ریزش نمونه‌ها، ۱۳۰ نفر از دانشجویان مشغول به تحصیل به عنوان نمونه مطالعه در نظر گرفته شدند که تعداد ۱۲۰ مورد از آنها پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند. معیار ورود به مطالعه، مشغول به تحصیل بودن در رشته پرستاری و تمایل به شرکت در مطالعه و تکمیل ناقص سؤالات پرسشنامه به عنوان معیار خروج در نظر گرفته شد.

ابزار گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسشنامه دو قسمتی بوده که بخش اول شامل ثبت مشخصات فردی و دموگرافیک شامل سن، جنس، سنوات تحصیلی و معدل کل بوده و بخش دوم پرسشنامه استاندارد گرایش به تفکر انتقادی ریکتس (Ricketts-۲۰۰۳) بود. این پرسشنامه یک ابزار خودگزارشی است که میزان تمایل به تفکر انتقادی را می‌سنجد و دارای ۳۳ عبارت و ۳ زیرمقیاس خلاقیت (۱، ۵، ۷، ۱۱، ۱۴، ۱۷، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۸ و ۲۹)، کمال یا بالندگی (۲، ۱۲، ۱۵، ۱۹،

چنین شرایطی که احساس نیاز به عقلانیت وجود دارد لازم است که تفکر انتقادی و تأمل بر آن به عنوان بخشی از فرایند آموزش و پرورش در نظر گرفته شود (۶). از طرفی تفکر انتقادی استدلالی است که بر تصمیم در انجام کاری یا باور به چیزی تأکید می‌ورزد و بر مبنای ارزیابی دقیق از قضایا پیش می‌رود (۷).

از دیدگاه بسیاری از مربیان و فلاسفه، پرورش تفکر انتقادی نه تنها هدف عمده نظام تعلیم و تربیت هر جامعه‌ای محسوب می‌شود، بلکه به عنوان شرط اولیه و یکی از رسالت‌های اصلی تربیت دانشگاهی نیز قلمداد می‌گردد (۸). در عصر حاضر که از آن تحت عنوان عصر انفجار اطلاعات نام برده می‌شود، صرف داشتن اطلاعات نمی‌تواند مفید باشد بلکه تجزیه و تحلیل و نحوه کاربرد این اطلاعات نیز حائز اهمیت است (۹). از طرفی رشد و پرورش مهارت‌های فکری دانشجویان مسئله‌ای پیچیده در آموزش است که امروزه حالت بحرانی به خود گرفته است، به نحوی که در سال‌های اخیر متخصصان امور تربیتی به شدت از ناتوانی دانشجویان در امر تفکر انتقادی ابراز نگرانی کرده‌اند. واقعیت بخشیدن به اهداف آموزش عالی همچون پرورش تفکر انتقادی و حل مسئله به منظور بهره‌مندی از روش‌های مناسب آموزش یا تدریس امکان پذیر است (۱۰). تفکر انتقادی از جمله مهارت‌هایی است که توسط یونسکو برای انسان قرن بیست و یکم تعیین شده و ضرورت توجه به آن در حیطه آموزش، به خصوص آموزش پزشکی، امری حیاتی است (۱۱).

امروزه اکثر دانشگاه‌های دنیا در پی یافتن روش‌های آموزشی هستند که بتوانند باعث گسترش و ارتقاء ظرفیت‌های تصمیم‌گیری بالینی، یادگیری مداوم و خودمحور دانشجویان علوم پزشکی شوند (۱۲). همچنین صاحب نظران، مهارت‌های تفکر انتقادی را برای رشته‌های علوم پزشکی لازم و ضروری می‌دانند (۲). استفاده از تفکر انتقادی فرد را قادر می‌سازد که در هر موقعیتی مراقبت منحصر به فرد و متناسبی را ارائه دهد (۱۳). صاحب نظران پرستاری معتقدند توانایی تفکر انتقادی در پرستاران نقش بسیار مهمی در ارائه خدمات درمانی به بیمار، حل مشکل و اتخاذ تصمیمات پیچیده دارد از این رو تفکر انتقادی باید به دانشجویان پرستاری آموخته شود چرا که فهم تفکر انتقادی کارایی دانشجویان را در حل مسئله و مشکل‌گشایی افزایش می‌دهد (۱۴). در هر حال، برخورداری از مهارت‌های قاطعیت و تفکر انتقادی ابزاری ارزشمند برای دانشجویان رشته پرستاری است چرا که پس از فارغ التحصیلی در محیط پیچیده بالین مشغول به فعالیت خواهند شد و بهره‌گیری از این مهارت‌ها می‌تواند به عملکرد بهتر آنان در بالین یاری رساند (۱۵). یادگیری این مهارت از طریق استدلال بالینی و بحث و تبادل نظر پیرامون مسائل بیمار فعالیتی حیاتی در پرستاری است (۱۶) که منجر به افزایش اعتماد به نفس و توانایی تصمیم‌گیری در دانشجویان پرستاری و پرستاران می‌شود و عنصر کلیدی در بهبود کیفیت و مراقبت است که پرستاران را قادر می‌سازد تا مشکلات و مسائل مربوط به بیمار را به درستی استدلال و قضاوت نمایند (۱۷).

همچنین داشتن تفکر انتقادی قدرت تصمیم‌گیری بالینی پرستار را در امر کمک به تشخیص نیازهای بیمار و انتخاب بهترین راهکار افزایش می‌دهد (۱۸). از طرفی شاغلین در عرصه مراقبت‌های بهداشتی و درمانی، همواره با مسائل و مشکلات پیچیده‌ای مواجه هستند که برای تصمیم‌گیری درست و به موقع در خصوص آن‌ها و انتخاب بهترین

گردید عدم شرکت در پژوهش هیچ گونه تأثیر منفی بر آموزش آنها در دانشکده ندارد. جهت اجرای این پژوهش دانشجویان نیم سال پایانی سال اول، دوم، سوم و چهارم به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند و عملکرد تحصیلی آنها با معدل کل سنجیده شد. در پایان داده‌ها جمع آوری شده و با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ و با شاخص آمار توصیفی (برآورد فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آنالیز واریانس تک عاملی، آزمون تی تست و ضریب همبستگی پیرسون) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در همه آزمون‌ها سطح معناداری ۰/۰۵ مد نظر قرار گرفت. همچنین جهت آزمون نرمال بودن متغیرها از آزمون آماری کولموگروف-اسمیرنوف استفاده گردید.

یافته‌ها

نتیجه آزمون کولموگروف-اسمیرنوف با $(P = ۰/۶۶)$ نشان داد که داده‌ها از توزیع نرمال برخوردارند. همچنین بر اساس نتایج پژوهش، میانگین سنی دانشجویان $۲۱/۱ \pm ۲۱/۶۲$ با حداقل سنی ۱۹ سال و حداکثر ۲۶ سال بوده است. اکثریت واحدهای مورد مطالعه زن ($۵۷/۱\%$) بوده و ۶۲ نفر ($۵۱/۷\%$) معدل بالای ۱۵ داشته‌اند. یافته‌ها نشان داد که میانگین نمره گرایش به تفکر انتقادی دانشجویان $۱۰/۹ \pm ۱۱۶/۴$ بوده است. **جدول ۱** میانگین و انحراف معیار نمره گرایش به تفکر انتقادی و زیر مقیاس‌های آن در سه حیطة خلاقیت، کمال و تعهد را نشان می‌دهد. آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین گرایش به تفکر انتقادی با معدل کل ارتباطی وجود ندارد $(P = ۰/۸۵)$ و $(P = ۰/۰۲) = r$ و همچنین بین گرایش به تفکر انتقادی و سن نیز ارتباط آماری معنی داری دیده نشد $(P = ۰/۹۹)$ و $(r = ۰/۰۲)$.

۲۳، ۳۱، ۳۲ و ۳۳) و تعهد (۳، ۴، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۳، ۱۶، ۱۸، ۲۲- ۲۰ و ۲۷) است. آزمودنی در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (از شدیداً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵)، میزان مخالفت یا موافقت خود با هر یک از عبارات را مشخص می‌کند. در این پرسشنامه، نمره‌گذاری بدین شرح است: شدیداً مخالفم = ۱، مخالفم = ۲، نمی‌دانم = ۳، موافقم = ۴ و کاملاً موافقم = ۵. سؤالات (۲، ۱۲، ۱۵، ۱۹، ۲۳، ۳۰، ۳۲، ۳۳) پرسشنامه، نمره گذاری به صورت معکوس انجام شده است. ریکتس (۲۰۰۳) به منظور هنجاریابی پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی، آن را بر روی ۶۰ نفر از دانشجویان سال دوم رشته کشاورزی اجرا کرد. ضریب پایایی زیرمقیاس خلاقیت = $۰/۷۹$ ، بالیدگی = $۰/۷۵$ و زیرمقیاس تعهد = $۰/۸۹$ و ضریب پایایی $۰/۸۶$ برای کل پرسشنامه گزارش شد. حداکثر و حداقل نمره کسب شده در این آزمون ۱۶۵ و ۳۳ و میانگین ۹۹ امتیاز بوده است و در زیر مقیاس خلاقیت با حداکثر ۵۵ و حداقل ۱۱ با نمره میانی ۳۳، بالندگی یا کمال با حداکثر نمره ۴۵ و حداقل ۹ و میانگین ۲۷ و تعهد با حداکثر نمره ۶۵ و حداقل ۱۳ و با میانگین ۳۹ می‌باشد (۱).

در مطالعه کرمی و همکاران (۲۰۱۴)، همبستگی درونی پرسشنامه، با آلفای کرونباخ $۰/۷۱$ تأیید شده است (۲۲). در مطالعه حاضر نیز این ضریب $۰/۷۵$ اندازه گیری شد. جهت اجرای این تحقیق پژوهشگر پس از اخذ مجوز از دانشکده پرستاری-مامایی شیراز، با مراجعه به کلاسهای درس نظری دانشجویان پرستاری و معرفی خود، هدف از انجام مطالعه و نحوه پاسخگویی به پرسشنامه را برای آنها توضیح داده و در صورت تمایل به شرکت در مطالعه، پرسشنامه در اختیار آنها قرار داده می‌شد و در رابطه با حفظ بی‌نامی به آنها اطمینان خاطر داده شد و خاطر نشان

جدول ۱: شاخص‌های آمار توصیفی گرایش به تفکر انتقادی و زیر مقیاس‌های آن در دانشجویان پرستاری

زیر مقیاس‌های تفکر انتقادی	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین \pm انحراف معیار
خلاقیت	۲۸	۵۳	$۴۲/۲۲ \pm ۵/۱$
کمال	۱۷	۳۷	$۲۷/۰۴ \pm ۴/۷$
تعهد	۳۴	۵۵	$۴۷/۰۷ \pm ۵/۳$
نمره کلی	۹۱	۱۴۰	$۱۱۶/۰۴ \pm ۱۰/۰۹$

بوده است و نتیجه آزمون تی مستقل تفاوت معنی داری را بین تفکر انتقادی با جنس نشان نداد $(P = ۰/۸۲)$. گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان با معدل زیر ۱۵ و بالای ۱۵ یکسان بوده و نتیجه آزمون تی مستقل بیانگر آن بود که دو مؤلفه گرایش به تفکر انتقادی و معدل کل ارتباط معنادار آماری با هم ندارند $(P = ۰/۹۷)$.

جدول ۲ میانگین و انحراف معیار نمره گرایش به تفکر انتقادی را بر اساس سنوات تحصیل نشان می‌دهد. آزمون آنالیز واریانس تک عاملی تفاوت معنی داری را بین سنوات تحصیل و میزان گرایش به تفکر انتقادی نشان نداد $(F = ۰/۷۷)$ و $(P = ۰/۵۲)$. میانگین نمره گرایش به تفکر انتقادی در مردان $۱۱/۵ \pm ۱۱۴/۰۵$ و در زنان $۱۱۸/۱۶ \pm ۸/۷$

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نمره گرایش به تفکر انتقادی بر اساس سنوات تحصیل

تفکر انتقادی	کمال	خلاقیت	تعهد	کل
ترم دوم	$۲۶/۴ \pm ۵/۱$	$۴۴/۷ \pm ۲/۹$	$۴۷/۵ \pm ۵/۲$	$۱۱۱/۶ \pm ۷/۸$
ترم چهارم	$۲۷/۷ \pm ۲/۴$	$۴۰/۶ \pm ۶/۸$	$۴۵/۶ \pm ۷/۶$	$۱۱۳/۹ \pm ۱۱/۷$
ترم ششم	$۲۸/۶ \pm ۵/۱$	$۴۱/۶ \pm ۳/۶$	۴۹ ± ۴	$۱۱۹/۲ \pm ۹/۳$
ترم هشتم	$۲۵/۷ \pm ۵/۶$	$۴۲/۲ \pm ۵/۶$	$۴۶/۳ \pm ۵/۱$	$۱۱۴ \pm ۱۱/۱$
کل	$۲۷ \pm ۴/۷$	$۴۲/۲ \pm ۵/۱$	$۴۷ \pm ۵/۳$	$۱۱۶/۴ \pm ۱۰$

مقادیر جدول به صورت انحراف معیار \pm میانگین بیان شده اند.

می‌تواند ناشی از عوامل متعدد فرهنگی، نوع مطالعه و حجم نمونه باشد. در این زمینه نتیجه مطالعه میرمولایی و همکاران (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که عواملی چون کیفیت آموزش، شیوه آموزش و روش‌های ارزیابی دانشجویان از عوامل مؤثر بر میزان گرایش به تفکر انتقادی می‌باشد (۳۳).

نتایج نشان داد که بین جنس و نمره تفکر انتقادی تفاوتی دیده نشده است. نتیجه پژوهش جاویدی کلاته و عبدلی (۲۰۱۰) نیز مبین همین مسئله می‌باشد. در مطالعه ایشان با هدف بررسی چگونگی روند تحول تفکر انتقادی دانشجویان علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، نتایج نشان داد که بین میانگین نمره گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان دختر و پسر تفاوتی دیده نشده است (۲۰). یافته‌های مطالعه حاضر بیانگر عدم ارتباط بین سن و نمره گرایش به تفکر انتقادی می‌باشد. نتایج مطالعه قریب و همکاران (۲۰۰۹)، همانند مطالعه حاضر حاکی از عدم ارتباط معنی داری بین متغیرهای نظیر سن، وضعیت تأهل و تجربه کاری با سطح تفکر انتقادی دانشجویان می‌باشد (۶) در حالیکه انتظار می‌رود با افزایش سن و کسب تجربه، افراد تمایل بیشتری به تفکر انتقادی داشته و این مهارت را بیشتر مورد استفاده قرار دهند. بر طبق یافته‌ها، بین نمره معدل کل و گرایش به تفکر انتقادی ارتباط معناداری وجود نداشت. این امر می‌تواند ناشی از حاکمیت روش آموزش سنتی ارزیابی دانشجویان بر دانشگاه‌های ما باشد که در ارزشیابی دانشجویان مهارت تفکر انتقادی و تجزیه و تحلیل چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد و بیشتر به محفوظات و به خاطر سپاری مطالب توجه می‌شود. همچنین نتیجه مطالعه رنجبر و همکاران (۲۰۰۶) که به منظور بررسی میزان گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری و مامایی و ارتباط آن با وضعیت تحصیلی انجام شد نیز با نتیجه حاصل از مطالعه همسو بوده است (۳).

نتیجه گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که میزان گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری بالاتر از حد میانگین آن بوده است. گرچه تفکر انتقادی به تنهایی شاخص خوبی برای موفقیت در پرستاری نیست، اما مهارت‌های تفکر انتقادی برای عمل پرستاری ضروری هستند و باید هسته مرکزی دوره درسی پرستاری باشند. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود که بین میزان گرایش به تفکر انتقادی و سنوات تحصیلی، جنس و معدل ارتباط آماری معناداری وجود ندارد و عواملی چون کیفیت آموزش، روش آموزشی و روش‌های ارزیابی دانشجویان می‌تواند از عوامل تأثیر گذار در این زمینه باشد که در این راستا، بازنگری در شیوه‌های آموزش دانشگاهی، اصلاح دیدگاه‌ها در مورد یادگیری و رشد، اصلاح برنامه درسی رشته پرستاری یاری رسان خواهد بود.

همچنین مطالعات انجام شده در سطح کشور در زمینه تفکر انتقادی دانشجویان و ناهمگونی نتایج آنها، یکی از دلایل اصلی پایین بودن سطح تفکر انتقادی دانشجویان، نقایص و نارسایی‌های آموزشی در برخی مناطق بیان شده (۲، ۲۶) اما علت دیگری که باید به آن توجه شود، ابزار سنجش این مفهوم است (۳۴). لازم به ذکر است حجم جامعه مطالعه حاضر کوچک بوده و در یک مرکز انجام شده است لذا

مطالعه حاضر با هدف بررسی میزان گرایش به تفکر انتقادی و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی در دانشجویان پرستاری انجام گردیده است. تفکر انتقادی لازمه کار پرستاری می‌باشد (۲۲). لذا این مسئله باید به دانشجویان پرستاری آموخته شود تا در کسب تجارب آموزشی و حرفه‌ای رشد و توسعه پیدا کنند. بررسی تفکر انتقادی در پرستاری ممکن است از بررسی این مؤلفه در سایر رشته‌ها به علت ماهیت عملکرد بالینی آن متفاوت‌تر باشد (۲۶، ۲۷). نتایج این مطالعه نشان داد که میزان گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری بالاتر از حد میانگین آن بوده است. در راستای این امر نتیجه تحقیق Simpson و همکاران (۲۰۰۲) نشان داد که نیاز به تفکر انتقادی در پاسخ به تغییرات سریع محیط مراقبت بهداشتی ضروری بوده و پرستاران باید برای ارائه مراقبت‌ها به شکل انتقادی تفکر نمایند (۲۸). نتایج پژوهش‌ها بر روی دانشجویان پرستاری در کانادا و استرالیا با نتایج مطالعه حاضر مشابه گزارش شده بود (۲۹). اما نتیجه مطالعه برخورداری نشان داد که ۸۱/۸٪ از دانشجویان پرستاری گرایش متزلزل به تفکر انتقادی را نشان داده و تقریباً هیچکدام گرایش قوی و باثبات نداشته‌اند (۲۳) و همچنین نتیجه مطالعه Suliman و همکاران (۲۰۰۳) نشان داد که دانشجویان پرستاری تمایل اندکی به تفکر انتقادی داشته‌اند (۳۰) در پژوهشی که توسط پاریاد و همکاران (۲۰۱۱) در شهر رشت انجام گرفت ۸۶٪ دانشجویان کارشناسی پرستاری دارای تفکر انتقادی ضعیف بوده‌اند (۲۱). محیط آموزشی و شیوه تدریس می‌تواند در گرایش به تفکر انتقادی تأثیر گذار باشد. شاید علت گوناگونی در نتایج و ناهمسو بودن در آن ناشی از این مسئله باشد. محیط‌های آموزشی که ایجاد کننده فرصت و فضای مناسب جهت تعامل هستند موجبات ارتقاء مهارت تفکر انتقادی را فراهم می‌آورند (۷). روش فعال تدریس، شیوه تدریس مبتنی بر مشارکت گروهی، روش مسئله و همچنین روش آموزش مبتنی بر سازنده‌گرای در پرورش و رشد تفکر انتقادی تأثیر گذار می‌باشد (۲۴، ۲۷).

در حالی که انتظار می‌رفت دانشجویان ترم بالاتر در پی افزایش سطح تحصیلات و افزایش تجارب گرایش به تفکر انتقادی بالاتری داشته باشند و مهارت تفکر نقادانه را بیشتر مورد استفاده قرار دهند ولی یافته‌ها حاکی از آن بود که بین گرایش به تفکر انتقادی و سنوات تحصیلی ارتباط معناداری وجود ندارد. همچنین نتایج مطالعات Cisneros (۲۰۰۹) بر روی دانشجویان داروسازی با نتایج مطالعه حاضر مشابه است (۳۱). در حالیکه در پژوهش Rogal و همکاران (۲۰۰۸) بر روی پرستاران بخش ویژه، نتایج نشان داد که میانگین نمرات گرایش به تفکر انتقادی از سال ۱ به سال ۴ افزایش داشته است (۳۲).

نتیجه مطالعه زرقي (۲۰۰۰) نیز نشان داد که بین میزان نمره تفکر انتقادی دانشجویان و ترم تحصیلی آنها تفاوت معناداری وجود ندارد (۲۵). این در حالیست که در صورت توجه کافی به رشد تفکر نقادانه در برنامه‌های آموزشی، انتظار می‌رود که مهارت تفکر انتقادی در دانشجویان مراحل پایانی تحصیل، رشد قابل قبول‌تری داشته باشد. بر این اساس می‌توان گفت که توجه به این مقوله باید از سیاست‌های جدی در آموزش پرستاری باشد. این ناهمگونی‌ها در نتایج و یافته‌ها

سپاسگزاری

این مقاله نتیجه طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز به شماره ۹۱۵۵-۹۱۵۹-۰۱-۹۴ می‌باشد، بدین وسیله محققین، نهایت تقدیر و تشکر خود را از حوزه معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز به دلیل تصویب و تأمین بودجه طرح پژوهشی و همچنین از کلیه دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری - مامایی فاطمه (س) دانشگاه علوم پزشکی شیراز که در انجام این پژوهش همکاری داشته‌اند، ابراز می‌نمایند.

تعمیم پذیری نتایج زیاد نیست. از طرفی با طراحی مطالعه به صورت طولی می‌توان نتایج دقیق‌تری را به دست آورد. اگرچه در مطالعه حاضر و اکثر مطالعات از پرسشنامه معتبر استفاده شده است، اما به نظر می‌رسد بهتر است در مطالعات بعدی، پرسشنامه تفکر انتقادی همراه با پرسشنامه‌های دیگری به کار رود زیرا بر اساس پرسشنامه عمومی تفکر انتقادی نمی‌توان در خصوص یادگیری مهارت‌های بالینی قضاوت کرد بدیهی است ابزارها و روش‌هایی که به طور اختصاصی تفکر انتقادی مربوط به همان رشته خاص را در موقعیت‌های تصمیم‌گیری مورد سنجش و آزمون قرار دهند، بهتر می‌توانند رشد تفکر انتقادی را در موقعیت‌های حرفه‌ای آن رشته ارزیابی کنند (۲).

References

- Ricketts JC. The Efficacy of Leadership Development, Critical Thinking Dispositions, and Students Academic Performance on the Critical Thinking Skills of Selected Youth Leaders. : University of Florida; 2003.
- Hoseini A, Bahrani M. [Comparison of critical thinking between freshman and senior BS students]. Iran J Med Educ. 2002;2(2):21-6.
- Ranjbar H, Esmailiee H. Critical thinking dispositional among nursing and midwifery student. Orumiye Season Nurs Midwifery Fac J. 2006;4(1):11-7.
- Khanian S, Jahanian M, Mortazaii R. Innovation in educational management organization. 1st ed. Tehran: Espand Honar; 2002.
- Khodayar A. Critical thinking education 3ed ed. Tehran: Samt; 2004.
- Gharib M, Rabieian M, Salsali M, Hadjizadeh E, Sabouri Kashani A, Khalkhali H. [Critical thinking skills and critical thinking dispositions in freshmen and senior students of health care management]. Iran J Med Educ. 2009;9(2):125-35.
- Abrami PC, Bernard RM, Borokhovski E, Wade A, Surkes MA, Tamim R, et al. Instructional interventions affecting critical thinking skills and dispositions: A stage 1 meta-analysis. Rev Educ Res. 2008;78(4):1102-34.
- Meyers C. Teaching Students to Think Critically. A Guide for Faculty in All Disciplines. Jossey-Bass Higher Education Series: ERIC; 1986.
- Arefi M. Strategic curriculum development in higher education: Central Publication of Jahade Daneshgahi. Branch of Shahid Beheshti University; 2005.
- Haghani F, Aminian B, Kamali F, Jamshidian S. [Critical Thinking Skills and Their Relationship with Emotional Intelligence in Medical Students of Introductory Clinical Medicine (ICM) Course in Isfahan University of Medical Sciences]. Iran J Med Educ. 2011;10(5):906-17.
- Khalili H. [Critical thinking skills of nursing students in Semnan University of Medical Sciences]. Iran J Med Educ. 2004;4(2):23-31.
- Tagawa M. Physician self-directed learning and education. Kaohsiung J Med Sci. 2008;24(7):380-5.
- Borimnejad L, Taleghani F, Parsa Yekta Z. New teaching strategies. 2nd ed. Tehran: Boshra; 2009.
- Taghavi Iarjani T, Rezaei N, Ghadiriyani F, Rashidi A. Relationship between assertiveness and critical thinking in nursing students. J Nurs Educ. 2014;1(3):32-40.
- Noohi E, Karimi-Noghondar M, Haghdoost A. [Survey of critical thinking and clinical decision making in nursing student of Kerman University]. Iran J Nurs Midwifery Res. 2012;17(6):440-44.
- Martin C. The theory of critical thinking of nursing. Nurs Educ Perspect. 2002;23(5):243-7.
- Smeltzer S, Bare B. Brunner, Suddarth. Textbook of medical surgical nursing. Philadelphia,: Lippincott company 2012.
- Kamali S, Jafari E, Fathi A. [Correlation between academic achievement and self-esteem in students of zanzan faculty of nursing and midwifery]. J Med Educ Dev. 2009;2(2):17-24.
- Shabani H. Advanced teaching method: Skills instructions and thought strategies. Tehran: Samt 2003.
- Javidi T, Abdoli A. [The proceeding of critical thinking among the student of Ferdowsi university of mashahd]. Stud Educ Psychol. 2010;11(2):21-36.
- Paryad E, Javadi N, Fadakar K, Asiri S. [Relationship between critical thinking and clinical decision making in nursing students]. Iran J Nurs. 2011;24(73):63-71.
- Karami M, Raiaie M, Namkhah M. Investigation of tendency toward critical thinking in secondary school teachers and its role on their teaching style. J Res Curriculum. 2014;2(13):34-47.
- Barkhordary M, Jalalmanesh S, Mahmodi M. [The relationship between critical thinking disposition and self esteem in third and fourth year bachelor nursing students]. Iran J Med Educ. 2009;9(1):13-9.
- Redding DA. Critical thinking disposition as it relates to academic achievement in baccalaureate nursing education. Nurs Edu. 2001;26(3):125-7.
- Zarghi N. [Comparing the critical thinking skills of nursing students in diferent semester at Rasht Nursing and Midwifery School.]. Rasht: Rasht Nursing and Midwifery School; 2000.

26. Athari Z, Sharif M, Nematbakhsh M, Babamohammadi H. [Evaluation of critical thinking skills in Isfahan university of medical sciences' students and its relationship with their rank in university entrance exam rank]. *Iran J Med Educ.* 2009;9(1):5-12.
27. Twibell R, Ryan M, Hermiz M. Faculty perceptions of critical thinking in student clinical experiences. *J Nurs Educ.* 2005;44(2):71-9. [PMID: 15719714](#)
28. Simpson E, Courtney M. Critical thinking in nursing education: literature review. *Int J Nurs Pract.* 2002;8(2):89-98. [PMID: 11993582](#)
29. Profetto-McGrath J. The relationship of critical thinking skills and critical thinking dispositions of baccalaureate nursing students. *J Adv Nurs.* 2003;43(6):569-77. [PMID: 12950562](#)
30. Suliman WA, Halabi J. Critical thinking, self-esteem, and state anxiety of nursing students. *Nurs Educ Today.* 2007;27(2):162-8. [DOI: 10.1016/j.nedt.2006.04.008](#) [PMID: 16857300](#)
31. Cisneros RM. Assessment of critical thinking in pharmacy students. *Am J Pharm Educ.* 2009;73(4):66. [PMID: 19657499](#)
32. Rogal SM, Young J. Exploring critical thinking in critical care nursing education: a pilot study. *J Contin Educ Nurs.* 2008;39(1):28-33. [PMID: 18286928](#)
33. Mirmolaie T, Shaabani H, Babaie G, Abdehagh Z. [Comparing the critical thinking skills of midwifery students in first and final semester at Tehran University of Medical Sciences.]. *J Hayat* 2004;22(10):69-77.
34. Akhoundzadeh K, Ahmari Tehran H, Salehi S, Abedini Z. [Critical thinking in nursing education in Iran]. *Iran J Med Educ.* 2011;11(3):210-21.

Nursing Students' Disposition toward Critical Thinking and its Relationship with their Academic Performance

Somayyeh Mousazadeh ¹, Marzieh Momennasab ^{2,*}, Tayyebeh Bakhtiari ³,
Mahmoud Reisi ³

¹ Ph.D Candidate in Nursing, Student Research Committee, School of Nursing and Midwifery, Shiraz University of Medical Science, Shiraz, Iran

² Assistant Professor, Department of nursing, School of Nursing and Midwifery, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

³ BSc, Nursing Graduate Student, Student Research Committee, School of Nursing and midwifery, Shiraz University of Medical Science, Shiraz, Iran

* **Corresponding author:** Marzieh Momennasab, Assistant Professor, Department of nursing, School of Nursing and Midwifery, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran. E-mail: momennasab@sums.ac.ir

Received: 02 May 2015

Accepted: 16 Oct 2016

Abstract

Introduction: In order to improve nurses' critical performance and the quality of nursing care, nursing education must not only provide nursing students with specialized knowledge, but also develop their critical thinking skills. For nurses and nursing students to be efficient, they must be capable of critical thinking. The present study aimed to examine nursing students' disposition toward critical thinking and its relationship with their academic performance.

Methods: This was a descriptive correlational study conducted in 2014. The sample consisted of 120 nursing students from the Nursing Faculty of Shiraz University of Medical Sciences. Through convenience sampling, the researchers selected the subjects from among the first-, second-, third-, and fourth-year students in the second semester. The data collection instrument was a two-part questionnaire: part one consisted of questions related to demographics, and part two was Ricketts' Critical Thinking Disposition Questionnaire. With a minimum score of 33 and a maximum of 165. The students' academic performance was measured on the basis of their total average grades. The collected data were analyzed using descriptive and analytical statistics in SPSS 16.

Results: The results showed that the mean and standard deviation of the nursing students' disposition toward critical thinking was 116.4 ± 10.09 . Furthermore, the results of Pearson's correlation test showed that there was no significant correlation between the scores of subjects' disposition toward critical thinking and their total average grades ($P = 0.85$, $r = 0.02$). In addition, there was no significant correlation in disposition toward critical thinking scores with age, gender and years of academic study ($P > 0.05$).

Conclusions: With regards to the score, it can be concluded that the disposition of students to critical thinking was significant. Accordingly, and due to the disposition of students, it is required to include techniques and methods for improving this kind of thinking in their trainings, which is essential for providing quality care.

Keywords: Critical Thinking, Nursing Students, Academic Performance